

УДК: 027:021.2:005.52

Лугова Руслана Павлівна
(*наук. керівник – магістр державного управління Чиркова М. Ю.*)
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка», м. Полтава

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК

Анотація. Визначено критерії, за якими оцінюють культурно-просвітницьку діяльність бібліотек, а саме кількісні та якісні індикатори. Висвітлено значення соціальної ефективності як ключового показника результативності діяльності бібліотеки. Особливу увагу приділено впливу цифровізації на трансформацію підходів до оцінювання, зокрема використанню електронних ресурсів, онлайн-заходів та інтерактивних форм взаємодії з користувачами.

Ключові слова: культурно-просвітницька діяльність, бібліотека, оцінка ефективності, соціальна ефективність, цифровізація, бібліотечні послуги, користувачі.

Формування культурного, освіченого та національно свідомого покоління є безперервним процесом, який постійно модернізується. Бібліотека, як соціокультурний інститут, відіграє у цьому процесі важливу роль завдяки організації культурно-просвітницьких заходів.

Культурно-просвітницька діяльність книгозбірні реалізується через проведення тематичних і літературних вечорів, екскурсій, днів інформації, бібліографічних оглядів, презентацій та виставкових заходів. Важливим напрямом є також залучення до цих ініціатив різних категорій користувачів, зокрема учнів, вчителів та працівників установи.

Різноманітність форм просвітницької роботи бібліотеки зумовлює потребу в оцінці її результативності. Найчастіше для аналізу й оцінки використовуються такі критерії:

- кваліфікація бібліотечного працівника (спеціальна або вища спеціальна освіта);
- культура обслуговування;
- повнота і точність виконання читацьких замовлень;
- оперативність пошуку потрібного документа, в тому числі й з використанням ресурсів мережі Інтернет;
- надання в повному обсязі не тільки традиційних, але й додаткових послуг; створення комфортних умов тощо [4].

У бібліотечній практиці для аналізу ефективності діяльності також широко застосовуються як кількісні абсолютні показники (кількість користувачів, книговидача, відвідування тощо), так і відносні, зокрема забезпеченість документами, обертаність фонду, відвідуваність і читаність. Саме ці показники, хоча й не є вичерпними, залишаються базовими в оцінці діяльності бібліотек і часто слугують індикаторами якості їх роботи [4].

Ефективність роботи бібліотеки сучасні бібліотекознавці розглядають як рівень досягнення установою поставлених цілей з урахуванням потреб користувачів. Питанню оцінки ефективності та результативності бібліотечної роботи й

менеджменту приділяють значну увагу вітчизняні дослідники М. Слободяник, Ю. Столяров, Г. Швецова-Водка та інші. Вони розглядають оцінку якості бібліотечних послуг як потужний інструмент ухвалення управлінських рішень, планування та вдосконалення діяльності бібліотек загалом і окремих технологічних процесів зокрема. Наголошується, що саме якісні бібліотечні послуги є запорукою ефективної діяльності бібліотек [1].

Аналіз сучасних підходів свідчить про зміщення акцентів від суто кількісних показників (кількість відвідувань, виданих книг) до якісних індикаторів задоволеності користувача та соціальної значущості бібліотечних ініціатив у цифровому середовищі.

У сучасних умовах оцінка результативності просвітницької діяльності набуває системного характеру та ґрунтується на поєднанні кількісних і якісних показників. Традиційний статистичний облік доповнюється аналізом відповідності соціокультурних практик потребам груп користувачів. Важливими критеріями є рівень інноваційності форм роботи, зокрема використання цифрових технологій і створення інтерактивного або віртуального середовища взаємодії з користувачами. Оцінювання також передбачає врахування когнітивного аспекту, тобто рівня засвоєння нових знань і формування інформаційних компетентностей аудиторії.

Питаннями вдосконалення показників оцінки діяльності бібліотек систематично займаються IFLA та ISO. Так, визначною стала публікація ІФЛА в 1996 році книги «Вимірювання якості в бібліотеках» [2, с. 120] та подальші оновленні видання. Особливістю цих підходів є те, що всі показники розраховуються за єдиною методикою і користувач перебуває в центрі всього процесу збирання статистичних даних. Значну кількість показників можна використовувати для оцінювання як традиційних, так і електронних послуг.

Узагальнюючи зазначене, варто зазначити, що сучасні підходи до оцінки культурно-просвітницької діяльності бібліотек виходять за межі традиційного статистичного обліку та мають комплексний характер. Вони передбачають інтеграцію кількісних показників із якісними характеристиками, орієнтованими на визначення соціального впливу бібліотеки, рівня залученості користувачів у різні форми діяльності та ефективності комунікаційних практик.

Особливого значення набуває оцінювання соціальної ефективності як ключового показника результативності діяльності бібліотеки, що відображає її здатність відповідати актуальним потребам суспільства та сприяти культурному й освітньому розвитку різних груп користувачів. Водночас у контексті цифровізації трансформуються підходи до вимірювання ефективності, що зумовлює необхідність урахування нових форм взаємодії, зокрема онлайн-активності, використання електронних ресурсів та інтерактивних форматів просвітницької роботи [3, с. 9–12].

Отже, оцінка культурно-просвітницької діяльності бібліотек постає як багатовимірний процес, що поєднує управлінський, соціальний та технологічний аспекти, формуючи основу для подальшого вдосконалення бібліотечної практики в умовах сучасних трансформацій.

Список використаної літератури

1. Вилегжаніна Т. Якісні бібліотечні послуги – запорука ефективної діяльності публічних бібліотек. *Бібліотечна планета*. 2019. № 1(83). С. 4–6.
2. Лопата О. М. Деякі аспекти нормативно-правової бази IFLA та UN щодо адаптації національних книгозбірень до сучасних обставин. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек*: матеріали Міжнар. наук. конф. (3–5 жовт. 2023 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України; відп. ред. О. М. Василенко. Київ, 2023. С. 119–123. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/PDF/er-0004726.pdf (дата звернення: 02.04.2026).
3. Підвищення ефективності діяльності бібліотечно-інформаційного комплексу в умовах цифровізації: науково-методичний збірник / наук. ред.: О. Г. Яковенко; відп. ред. О. М. Василенко; НАН України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Київ, 2022. 191 с. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/PDF/er-0004499.pdf (дата звернення: 31.03.2026).
4. Слотюк Г. М. До питання оцінки ефективності роботи бібліотек в умовах (не) визначеності буття. *Бібліотека в умовах сучасності і конструювання майбутнього*: II науково-практична конференція (м. Вінниця, 25 вересня 2019 р.). URL: https://library.vn.ua/Konf2019/texts/1_6.htm (дата звернення: 30.03.2026).

УДК: 027:004]-044.922(477:100)

Мазняк Вікторія Владиславівна
(наук. керівник – канд. філол. наук, доцент Чередник Л. А.)
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка», м. Полтава

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІБЛІОТЕК: АДАПТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто адаптацію зарубіжного досвіду цифрової трансформації бібліотек як стратегічний пріоритет розвитку бібліотечної діяльності в Україні. Проаналізовано провідні міжнародні моделі (DPLA, Finna, ADELE, Trove) та запропоновано рекомендації щодо їх впровадження з урахуванням національних умов і викликів.

Ключові слова: цифрова трансформація бібліотек, зарубіжний досвід, цифровізація, бібліотечна стратегія України, цифрова інклюзія.

Сучасний етап розвитку глобального інформаційного суспільства характеризується тотальною диджиталізацією, що докорінно змінює архітектуру соціокомунікаційних інституцій. Бібліотеки, як фундаментальні осередки збереження та поширення знань, трансформуються з простих книгосховищ у динамічні мультимедійні хаби, платформи для неформальної освіти та центри цифрової грамотності. Для України це питання виходить далеко за межі технологічного оновлення: воно стає стратегічним пріоритетом у контексті інтеграції до європейського науково-освітнього простору та забезпечення інформаційної стійкості держави в умовах воєнного стану. Саме тому адаптація перевіреного зарубіжного досвіду набуває особливого значення, адже дає змогу ефективно використати вже апробовані моделі з урахуванням національних умов і викликів.

Світовий досвід пропонує кілька успішних парадигм цифрового розвитку, які можна застосувати в Україні. Так, наприклад, у США Digital Public Library of